

SØNDAG
24. mars
2013

Kultur & Meninger

Kommentarer og debatt side 2-5

Les Knut Olav Åmås
Er du en av de mange som begynner å gjespe når du hører navnet «Norden»? **Side 2-3**

SPRÅKSERIE

De og dem ble død!

Høflighetsfraser er nesten på vei ut av det norske språket, forteller forskere i Aftenpostens språkserie denne påsken. **Side 8**

KRIGSHISTORIE

Siste bok ut

Alf R. Jacobsen fjerde bok om krigen handler om gjenerobringen av Narvik. Boken er spennende fortalt, mener vår anmelder.

Boksider, side 10, 11 og 12

Jesus? Hæ?

Etter en uoffisiell spørreundersøkelse blant vennene mine, kan jeg trygt slå fast at ungdom ikke assosierer påsken med kristne tradisjoner. Når markedskreftene svinger den gule kosten allerede i februar, er det ikke rart pengeforbruk og matglede dominerer, skriver Kristin Biering Mohr (16). **Side 20**

FOTO: TRYGVE INDRELIID

Hun gjør døden levende

Døden i kunsten. - Etter 22/7 virker det som om vi reflekterer over døden på en annen måte. Vi tillater oss å innrømme våre egne sorg-historier, sier kunstneren Charlotte Thii-Evensen som er aktuell med tre utstillinger i vår. **Side 6-7**

4|4 og 5|4

HÅVARD GIMSE MED ALNÆS KLAVERKONSERT

Eyvind Alnæs Klaverkonsert
Ludwig van Beethoven Symfoni nr. 4

Eivind Aadland dirigent
Håvard Gimse klaver

Oslo Filharmoniske Orkester

Torsdag 4/4 Oslo Konserthus kl. 19.30

Fredag 5/4 Oslo Konserthus kl. 19.30

11|4

SAXOFONKONSERT MED ROLF-ERIK NYSTRØM

Aleksandr Glasunov Saxofonkonsert
Luca Francesconi Trama for saxofon og orkester
Igor Stravinsky Petrusjka (første versjon)

John Storgårds dirigent
Rolf-Erik Nystrøm saxofon
Oslo Filharmoniske Orkester

Torsdag 11/4 Oslo Konserthus kl. 19.30

FILHARMONIEN
OSLO

Konserttid og -sted hvis ikke annet er oppgitt:
Oslo Konserthus kl. 19.30

Bak notene konsertintroduksjon kl. 19.00

Billetter www.oslofilharmonien.no /
Billettservice.no, t. 815 33133 /
Oslo Konserthus, Johan Svendsens plass,
t. 23 11 31 11 / Oslo-Filharmoniens salgskontor,
t. 23 11 60 60, salgskontor@oslofilharmonien.no

Priser kr 395 (350) / honnør kr 310 (275) /
student kr 195 (175) / barn kr 100

Kort og klassisk kr 250 (225) / student kr 150

Foto Hans Jørgen Brun (Håvard Gimse) /
Fabric Bats (Rolf-Erik Nystrøm)

A Kultur

Sett noe? Hørt noe? **Tips oss!** kultur@aftenposten.no

I videoen *Trær som faller* er temaet døden til stede på en livfull og nostalgisk måte.

Kunstneren Charlotte Thiiis-Evensen er aktuell med tre utstillinger denne våren.

Hun bruker familie, venner og naboer i sine verk

KUNST

ELDRID OFTESTAD

Døden dukker gjerne opp som tema i Charlotte Thiiis-Evensen sine arbeider.

Kunstneren og journalisten er kjent for å bruke sin familie, sine venner og naboer i sine verk. Flere av verkene tar opp temaer rundt død. Nå holder Charlotte Thiiis-Evensen på med et prosjekt om en dødssyk småbarnsfar.

– En kunstner spurte meg om jeg kunne intervju en venn som holder på å dø av kreft. Han har en sønn på ett år. Jeg intervjuer faren, og det skal bli en gave til sønnen når han blir eldre. Det er ikke slik at jeg tenker at jeg vil lage noe om døden, men det viser seg at dette er et tema i mange av mine verk, forteller Thiiis-Evensen.

I april stiller hun ut nye videoverk og fotografier på Lillehammer Kunstmuseum og OSL Contemporary.

Thiiis-Evensen viser frem flere av videoene, dokumentarene og fotografiene sine hjemme i stuen på Bygdøy. I videoen *Trær som faller* danser tre sommerkleddede kvinner

Kunstner Charlotte Thiiis-Evensen bruker ofte dødstemaet i sine arbeider. – Kunst kan være med på å skape rom og være en plass for refleksjon, sier hun.

til melankolsk musikk. To av dem med rockeringer.

– Den er livfull, men har også i seg dødstemaet.

Reflekterer på en ny måte

Kunstneren forteller at hun opplever at hennes kunst ofte skaper reaksjoner hos publikum. Som da hun nylig stilte ut installasjonen *Faren min forsøkte å ringe moren min* i Bergen Kunstmuseum. Men reaksjonene var sterkere enn tidligere.

– Jeg har opplevd før at folk får reaksjoner, men ikke så massivt som denne gangen. Jeg lurte på om vi er inne i en post 22. juli-tid. Vi reagerte kollektivt på det dramatiske som hadde skjedd. Nå virker det som vi reflekterer over døden på en annen måte. Det er som vi nå tillater oss å innrømme våre egne sorghistorier.

Da faren til Thiiis-Evensen døde for syv år siden, oppdaget familien at han hadde tatt noen bilder med mobilen, mens han lå på sykehuset. Han var svært syk og visste ikke at han tok bildene. Det ble til installasjonen *Faren min forsøkte å ringe moren min*.

Ikke terapi

Kunstneren understreker at det er viktig for henne at verkene ikke blir for terapeutiske. Da får det innvirkning.

– Når det blir for privat og navlebeskuende, er det ikke så interessant. Da går det ikke an å identifisere seg med det som formidles, slik at man selv får egne tanker om det. Jeg tror man skal være forsiktig med å bruke sin egen sorg som et verktøy for å lage kunst, hvis man ikke har tenkt seg godt nok om.

Vinn. Årets påskequiz har reise som en rød tråd. Sjekk din teft på ap.no/kultur.

- Vi mangler et vokabular for døden

ELDRID OFTESTAD

I fjor mistet låtskriver og sanger Randi Tytingvåg sitt første barn etter halvgått svangerskap. Å lage musikk hjalp henne å være i det vanskelige. Tapet kunne derfor bli med i livsfortellingen hennes videre.

- Det var en naturlig måte å bearbeide sorgen på, forteller hun.

Musikken er blitt til en EP-en *Lights Out*, og platen har hun spilt inn med musikerne Knut Reiersrud, Dag Sindre Vagle og Erlend Aasland. Dessuten leser Per Fugelli utdrag fra boken *Døden, skal vi danse?*

- Hele platen er inspirert av Fugelli. Som han har jeg selv erfart at et møte med døden kan virke livsforsterkende.

- **Hvordan har du erfart det?**

- Jeg opplever at midt oppe i alt det grusomme, innser jeg at livet er tidsbegrenset og at jeg lever sterkere. Det er de små tingene, øyeblikk som kaffepause. Det er kanskje det som er livet?

Med denne utgivelsen vil Tytingvåg si noe om tapsfølelsen, men hun har også en misjon med seg om håp og livsglede.

- Selv om mannen min og jeg har ønsket å stå åpent frem med tapet vårt, opplever jeg at det er et stort tabu rundt døden og at det er lite rom for å være i utakt med omgivelsene. Jeg opplever at vi mangler et vokabular.

Randi Tytingvåg laget musikk da hun mistet barnet sitt. I april gir hun ut EP-en *Lights Out* og drar på turné rundt omkring i landet.

EP-en, som kommer ut i april, er den mest personlige utgivelsen Tytingvåg har laget. Hun mener at det også er hennes beste.

- Jeg opplever at mitt kunstneriske ståsted er blitt spisset, jeg vil være en historieforteller. Og jeg ønsker å berøre lytteren.

Ikke bare musikken har vært til god hjelp for Tytingvåg, også kunsten.

Spesielt i London noen uker etter at hun mistet barnet.

- Mannen min og jeg var på en utstilling med verk av kunstneren Yoyoi Kusama som handlet om evighetsperspektivet. Da vi kom til det siste verket i utstillingen, gikk vi inn i et speillagt rom med masse lys. Det handlet om evigheten, og der inne midt i kunstverket kjente jeg at skuldrene senket seg. Jeg opplevde at barnet mitt har det godt, og at det er vi som har det vondt.

Fakta

Døden i norsk samtidskunst

Charlotte Thiis-Evensen: Viser frem flere av sine arbeider med temaer rundt døden i april. På Lillehammer Kunstmuseum viser hun syv videoverk i dialog med historiske kunstsamling. På OSL Contemporary vises et nytt treskjermers videoverk og tre fotografier, i gruppeutstillingen *Døden og kjærligheten* på Bergen Kunstmuseum vises installasjonen *Faren min* forsøkte å ringe moren min og på skjærtorsdag vises dokumentarfilmen *St. Jørgens plass* på NRK2.

her konfronteres vi med en uoppøyet og svært menneskelig gudesønn preget av dyp resignert sorg, som kaller på gjenkjennelsen hos betrakteren, forteller Krogvig.

En god forberedelse

Thiis-Evensen merker at det er et skifte i vårt forhold til døden.

- Folk sto i lang kø for å komme på et arrangement om døden på

Litteraturhuset i Oslo. Og filmen *Amour* formidler folk som forfaller. Jeg tror den representerer et paradigmeskifte. Utsettelse av aldring og død er noe vi alle driver med. Jeg tenker at det er en befrielse å snakke om døden. Det eneste man vet er at man skal dø, og det å forberede seg på det er bedre enn å utsette det.

Nils Harald Sødal spiller Robin Hood i en samtidsopera skrevet for barn. FOTO: NASJONALOPERAEN

Slapstick-opera i caps og trikot

Opera

Den Norske Opera & Ballett
Musikk: Frank Schwemmer
Regi: Andreas Homoki
Musikalsk ledelse: Peter Szilvay
Den Norske Opera, Hovedscenen
Siste forestilling 27. april

Barn er uten fordommer mot ny musikk, og godt er det.

På årets største utfartsdag presenterer DNO&B to nye forestillinger, og gjettt hva: Nesten helt fullt i begge saler, med urpremiere på Cine Espejords kreative danseprosjekt *Over hodet under huden* til melodisk musikk av Ragnar Bjerkreim på Scene 2, og en barneopera fra 2008 om Robin Hood på Hovedscenen. Melodisk kan ikke Frank Schwemmers musikk kalles. Han unngår med flid en nynnbar melodi: Stemmene hopper opp og ned utenfor orkestersatsen, som for øvrig kan være riktig talende, og 1. akt er for lang. Men barn er vidåpne og uten fordommer mot ny musikk. Hvorfor komponistene må gjøre det så komplisert for foreldrene er en annen sak.

Uansett er dette en fin satsing for barn i Operaens store sal, og den gjøres med mye blink i øyet. Det store blinkskuddet kommer i bueskytterkonkurransen i 2. akt - i det hele tatt er det 2. akts tempo og energi som løfter kvelden - der en forvirret far fra vår egen tid (Carsten Stabell) skal redde sin sønn Daniel (Hallvar Djupvik) ved å skyte blink i Sherwoodskogen, men treffer en stakkar i orkesteret. Stor jubel!

PC som tidsmaskin

Vår tids barn, i saggebukser,

omvendte caps og sjelen begravd i dataspill om Robin Hood, trykker på feil PC-tast og kastes århundrer tilbake til eventyrenes tid. Og omvendt: Robin og hans gjeng, sheriffen av Nottingham (for anledningen en gris) m.fl. står plutselig i stuen til gutten og hans tidsklemme-foreldre. Situasjonen gjentar seg i nye omdreininger, og helt til slutt står Darth Vader og Yoda i døren. Utenfor den ligger vekselvis Sherwoodskogen og et grusomt tapet fra 70-årene.

Alle nåtidens barna som har trykket feil tast, er blitt slaver i våpensmien til den onde Johan uten land. Med andre ord, mye situasjonskomedie, også i masker og kostymer. Tekstene synges på norsk, og en del humor forsvinner i toneproduksjon. Spesielt sliter de kvinnelige rolleinnhaverne med diksjonen. Jørgen Bäckers rotte av en kongelig rådgiver, i beste Precious-stil fra Ringenes Herre, er gjennomført morsom, og Nils Harald Sødals Robin er sjarmerende og plastisk. Ingen voksne ordner noe særlig, det er barna som fikser det meste.

Teatermagi

Scenografien er oppfinnsom: En gjennomtrengelig skog, som sluker et stort ensemble på et øyeblikk, heises opp og ned av orkestergraven. Orkesteret - dyktig ledet av Peter Szilvay - sitter på baksce- nen, og barna får glimtvis se hele det magiske scenerommet. Mest magisk er Operaens barnekor, som uten besvær hanskes med mye særtelling, synger både presist og vakkert, og spiller godt teater.

Mona Levin

- Kunstnerens nærhet avgjør

Ingvild Krogvig er kunsthistoriker fra Universitetet i Oslo og jobber som kritiker i *Morgenbladet*, *Kunstkritikk* og *Vagant*. Hun mener møtet med døden er en såpass ekstrem erfaring at verkets troverdighet ofte står og faller på kunstnerens egen nærhet til temaet.

- Samtidig er det selvsagt aldri noe kvalitetsgaranti. Som all kunst basert på personlige erfaringer, står også denne i fare for å bli for narsissistisk eller privat, sier hun.

Breddfullt av død

Kunsthistorien er breiddfull av død, konstaterer Krogvig.

- Årsaken ligger ikke bare i at møtet med døden er en uhyre sterk eksistensiell erfaring som kunstnere til alle tider har hatt behov for å bearbeide, men også at kunstens viktigste oppgave i århundrer var å fremstille og fortolke Bibelens fortellinger, der den viktigste handler om Jesus' død og oppstandelse. Et av renessanseverkenene som har grepet meg sterkest er Tintoretto's fremstilling av noen av fasene i korsfestelsen av Jesus. Verket henger i museet Scuola de San Rocco i Venezia, og